

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ НАГЛЯДОВОЇ ФУНКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Єрмоленко Дарія Юріївна,

Навчально-науковий інститут права СумДУ

Покрокове реформування діяльності Національного банку України (далі – НБУ) як основи банківської системи країни, створення та вдосконалення банківського регулювання та нагляду, що ним здійснюються, та їх відповідність Європейським стандартам і вимогам стабільності і прозорості (в першу чергу Базелівським принципам та іншим міжнародно-правовим актам) підводять до актуальності дослідження обраної тематики. Основною функцією НБУ є забезпечення стабільності грошової одиниці України. На виконання своєї основної функції НБУ сприяє дотриманню стабільності банківської системи, здійснює грошово-кредитну політику та ряд інших законодавчо визначених функцій серед яких не останнє місце займає контрольно-наглядова.

О.П. Орлюк зазначає, що функція нагляду зосереджена в рамках центрального банку країни у тісній взаємодії з органами внутрішнього та зовнішнього аудиту [1]. Вважаємо, що з такою думкою можна погодитись та зазначити, що в незалежній Україні нагляд за діяльністю банків та інших фінансових установ фактично перебуває в «руках» центрального банку нашої держави. Багатогранність, складність та публічність діяльності суб'єктів господарювання призводять до того, що суб'єкту господарювання складно орієнтуватися на те які саме державні органи, в якому обсязі, яку частину діяльності і коли будуть контролювати. Так, НБУ окрім здійснення нормативного регулювання, кредитування тощо створює, координує електронні платіжні засоби і системи тощо; на основі законів та власних нормативних актів безпосередньо управляє діяльністю банків, зокрема контролює дотримання банківського законодавства та економічних нормативів, відкликає банківську ліцензію та ін. [2, с. 72-73], тобто виступає контролюючим державним органом

по відношенню до комерційних банків як суб'єктів господарювання, діяльність яких контролює, а отже – є суб'єктом державного контролю [3, с. 101-102].

Зосередження банківського нагляду та регулювання в руках центрального банку, що є характерним для більшості країн, не є єдиним можливим варіантом, але й досить часто такий підхід зазнає критики та нарікань. На підтвердження своїх позицій науковці наводять як приклад найбільш потужні та стабільні банківські системи ФРН, Японії, Бельгії, Швейцарії [1; 4, с. 121].

Так, у ФРН діє принцип подвійного позагалузевого контролю за кредитною справою – з боку спеціального державного органу та з боку Центрального банку. Виконання функції нагляду є прерогативою спеціально створеного у 1961 році Федерального відомства з нагляду за кредитною справою, який досить тісно співпрацює з центральним банком країни [5, с. 12-32]. Згідно із Законом ФРН «Про кредитну справу» спеціально уповноваженому органу надано повноваження щодо видачі ліцензій на банківську діяльність, а також щодо протидії небажаним подіям у банківській справі, які можуть наразити на небезпеку майно, довірене кредитним установам, мати несприятливі наслідки для банківського бізнесу або створювати серйозні проблеми для народного господарства [6, с. 80-86]. В Японії, банківська система якої є однією з найбільш розвинених, урядом утворено єдиний орган контролю за діяльністю банків, незалежний від міністерства фінансів. Отже, хоч у перелічених країнах органи нагляду інституційно відокремлені, центральний банк пов'язаний з ними та бере участь в їх діяльності або здійснює консультаційні послуги.

На шляху адаптації банківського законодавства України до вимог ЄС слід брати до уваги приклади найбільш успішних країн, а також враховувати те, що можливість існування відокремленого контролюючого органу, передбачена Основними принципами ефективного банківського нагляду, які є обов'язковими для нашої країни.

Такі норми розкриті безпосередньо п'ятим принципом зазначеного вище документу, в якому передбачено, що органом ліцензування може виступати

орган банківського нагляду або будь-який інший уповноважений орган. Якщо орган ліцензування та орган нагляду дві різні установи, то наглядовий орган має право на власну думку щодо кожної заявки, яка розглядається. Ця думка має бути врахована. Непрямо оговорено можливість існування наглядового органу як відокремленої структури і в інших Базелівських принципах.

Враховуючи викладене та багаторічний досвід найбільш розвинених та стабільних країн світу, пропонуємо виокремити наглядову функцію від інших здійснюваних функцій НБУ та передати таку компетенцію окремо створеному органу. НБУ ж не обтяжуючись наглядовою функцією, отримає можливість направити фінансування та зусилля на здійснення основної мети – стабілізації грошової одиниці, та виконання інших функцій, спрямованих на здійснення грошово-кредитної політики.

Література:

1. Орлюк О.П. Правові проблеми організації та діяльності банківської системи України : автореф. дис. д-ра юрид. наук. // [Електронний ресурс] режим доступу : <http://mydisser.com/ua/avtoref/view/16844.html>
2. Плотнікова М.В. Підходи до визначення поняття державне регулювання діяльності банків в Україні / М.В. Плотнікова // Правовий вісник УАБС. — 2011. — № 1(4). — С. 71—74.
3. Деревянко Б.В. Про удосконалення здійснення державного контролю та нагляду за діяльністю суб'єктів господарювання / Б.В. Деревянко // Юридичний науковий електронний журнал. — 2015. — № 4. — С. 99—102. — Режим доступу : http://www.lsej.org.ua/4_2015/26.pdf.
4. Шамова І.В. Грошово-кредитна система зарубіжних країн: навч. посібник. — К., 2001. — 160 с.
5. Кормош Ю.И. Банковская система Германии / Ю.И. Кормош // Государство и право. — 1999. — № 7. — С. 12—32.
6. Старинський М.В. Порівняльне банківське право: Навчальний посібник. — Суми: ВТД "Університетська книга", 2006. — 299 с.

Єрмоленко, Д.Ю. Шляхи реформування наглядової функції Національного банку України: зарубіжний досвід [Текст] / Д.Ю. Єрмоленко // Перспективи реалізації та захисту прав людини в умовах глобалізації: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – Тернопіль : Юридична лінія, 2016. – С. 68–70.